

Eurofound Endüstri İlişkileri Endeksi'nin Refah Rejimleri Bağlamında Değerlendirilmesi

Hüseyin Sevgi¹

Öz

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi
05.01.2021

Kabul Tarihi
02.06.2021

DOI
10.47140/kusbder.854769

Sosyal adalet, gelir dağılımı ve endüstriyel demokrasi gibi emek piyasasının sınırlarını aşan konuları içeren endüstri ilişkileri, ülkelerin uyguladığı sosyal ve ekonomik politikalara göre şekillenen oldukça karmaşık bir sistemdir. Neoliberal politikaların etkisiyle son yıllarda emek piyasalarında meydana gelen dönüşümle endüstri ilişkilerinin kurumsal yapısı güç kaybetmeye başlamıştır. Bu nedenle toplu çalışma ilişkileri düzeninden, bireysel çalışma ilişkileri düzenine doğru bir geçiş yaşanmaktadır. Endüstri ilişkilerinin kurumsal yapısının zayıflaması, emek piyasalarındaki dengeleri bozma ve bir bütün olarak ekonomiyi olumsuz etkileme potansiyeli taşımaktadır. Bu bağlamda, Avrupa Birliği üye ülkelerin endüstri ilişkileri sistemlerine ayrı bir önem vermektedir. Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı (Eurofound) tarafından Endüstri İlişkileri Endeksi yayınlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin uyguladıkları refah rejimleri ile Endüstri İlişkileri Endeksi arasında bir bağ olup olmadığını ortaya koyarak, hangi refah rejiminde endeks değerlerinin hangi nedenlerle yüksek veya düşük olduğunu tespit etmektir.

Anahtar sözcükler: endüstri ilişkileri, eurofound, refah rejimleri, sosyal adalet, gelir dağılımı

¹ Sorumlu Yazar: Dr., Kırklareli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, E-posta: hsevgi@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0295-0723>

Evaluation of The Eurofound Industry Relations Index in The Context Of Welfare Regimes

Hüseyin Sevgi²

Abstract

Article Type
Research Article

Application Date
2021-01-05

Acceptance Date
2021-06-02

DOI
10.47140/kusbder.854769

Industrial relations is a concept that transcends the boundaries of the labor market such as social justice, income distribution and industrial democracy. At the same time, industrial relations are a highly complex system that is shaped by the social and economic policies implemented by countries. The institutional structure of industrial relations has begun to weaken with the transformation that has occurred in labor markets in recent years with the effect of neoliberal policies. For this reason, there is a transition from collective work relations to individual work relations. The weakening of the institutional structure of industrial relations has the potential to deteriorate the balance in labor markets and negatively affect whole economy. In this context, the European Union attaches special importance to the industrial relations systems of the member countries. The Industrial Relations Index is published by the The European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound). The main purpose of this study is to reveal whether there is a link between the welfare regimes implemented by the European Union member countries and the Industrial Relations Index. In addition, the purpose of the study is to determine the reasons for which the index values are high or low in which welfare regime.

Key Words: industrial relations, eurofound, welfare regimes, social justice, income distribution

² Corresponding Author: Dr., Kirklareli University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department Of Labor Economics And Industrial Relations, E-mail: hsevgi@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0295-0723>

Giriş

Neoliberal politikaların etkisiyle son yıllarda kurumsal yapısı giderek zayıflayan endüstri ilişkileri, sadece emek piyasasını değil bir bütün olarak toplumsal hayatı ilgilendiren bir sistemdir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren korumacı devlet politikalarının yaygınlaşmasına paralel olarak güçlenen endüstri ilişkileri sistemi, özellikle güçlü kurumsal yapısı sayesinde 1980'lere kadar sosyo-ekonomik birçok politikayı etkilemiştir. 1980'lerden sonra neoliberal politikaların yaygınlık kazanması endüstri ilişkilerinin kurumsal yapısını zayıflatmaya ve çalışma ilişkilerini toplu ilişkiler düzeninden bireysel ilişkiler düzenine doğru kaydırmaya başlamıştır.

Endüstri ilişkileri sisteminin yapısında 1980'lerden sonra ortaya çıkan bu dönüşüm, çalışma hayatında kendisini hak kayıpları olarak göstermiştir. Özellikle 90'ların ortasından itibaren emek piyasalarında esnekleşme adı altında uygulanan politikaların birçoğu çalışma hayatında kuralsızlaştırmayı ve beraberinde hak kayıplarını ortaya çıkarmıştır. Bu durum toplumsal yaşama yoksulluğun ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin yoğunlaşması olarak yansımıştır. Bu süreci dengeleyecek olan endüstri ilişkilerinin kurumsal yapısı da güç kaybettiği için emek piyasasındaki dengesizlik giderek çoğalmıştır.

Avrupa Birliği, güçlü ve sürdürülebilir bir ekonomi için emek piyasasındaki dengesizliğin giderilmesi ve sosyo-ekonomik politikaların uyum içinde yürütülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Birlik bu amaç için "iyi" endüstri ilişkileri sisteminin gerekli olduğunu belirtmektedir. Avrupa Birliği'ne göre düzgün işleyen bir endüstri ilişkileri sistemi hem ekonomik hem de toplumsal sorunların çözümünde önemli rol oynamaktadır. Birlik iyi endüstri ilişkileri sisteminin merkezine endüstriyel demokrasi kavramını oturtmuştur. Bununla birlikte sosyal adalet, endüstriyel rekabet ve iş ve istihdam kalitesi de iyi bir endüstri ilişkileri sisteminin vazgeçilmezleri arasındadır.

Eurofound, Avrupa Birliği üye ülkelerin endüstri ilişkileri sistemlerinin durumunu ortaya koyabilmek adına, endüstriyel demokrasi, sosyal adalet, endüstriyel rekabet ve iş ve istihdam kalitesi olmak üzere toplam dört alt boyuttan oluşan bir Endüstri İlişkileri Endeksi oluşturmaktadır. Oluşturulan endeksle üye ülkelerin endüstri ilişkileri sistemlerinin gelişimi izlenmekte ve böylece sosyo-ekonomik politikalar için tavsiyeler oluşturulmaktadır.

Endüstri ilişkileri sistemi, devletlerin uyguladığı ekonomik, politik ve sosyal kararlardan bağımsız olmadığı için ülkelerin refah rejimleri ile endüstri ilişkileri sistemi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı; Eurofound Endüstri İlişkileri Endeksi 2013-2017 verileri bağlamında ve dört alt boyut çerçevesinde ülkelerin refah rejimleri ile endüstri ilişkileri sistemleri arasında bir bağ olup olmadığını

ortaya koyarak, Avrupa Birliği tarafından yapılan “iyi” endüstri ilişkileri tanımının, hangi refah rejiminde daha mümkün olduğunun tespitini yapmaktır.

Endüstri İlişkileri Kavramı

Endüstri ilişkileri, Sanayi Devrimi'nin etkisiyle doğup gelişen, çalışma ilişkilerini bir bütün olarak ele alan ve bu bağlamda sosyal tarafların aktif olarak rol aldığı kurumsal bir sistemdir. Bir sistem olarak endüstri ilişkileri, kapitalist ekonomik politikalar çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Bu nedenle kapitalist gelişimin doğal bir sonucu olarak, sanayileşen her ekonomide zaman içinde endüstri ilişkileri sisteminin de geliştiği görülmektedir. Endüstri ilişkileri sisteminin lokomotifi, geniş işçi kitlelerinin ortaya çıkışı ve işçi mücadeleleridir. Dolayısıyla, geçmişten günümüze işçilerin verdiği mücadeleler endüstri ilişkileri sisteminin bugünkü biçimine ulaşmasında önemli rol oynamıştır. Sanayileşen ekonomilerde işçi sınıfının emek piyasasındaki konumu, temsili, talepleri ve her türlü soruna karşı cevap arama çabası endüstri ilişkileri sisteminin merkezini oluşturmaktadır (Ekin, 1989: ss. 36-37).

Bu bağlamda, endüstri ilişkileri başlarda dar bir çerçevede sadece sanayi işçilerini kapsayacak biçimde değerlendirilmiştir. Daha sonra endüstri ilişkileri kavramı sadece sanayi işçilerini değil, tüm ücretli çalışanların çalışma koşullarını ve sosyo-ekonomik haklarını kapsayacak biçimde genişlemiştir. Bununla birlikte endüstri ilişkileri sistemi sadece toplu çalışma düzenini değil, bireysel çalışma ilişkilerini de kapsayan geniş bir kavramdır. Bu nedenle endüstri ilişkileri, çalışma yaşamını bir bütün olarak değerlendiren, sadece ekonomik hak ve çıkarları değil, sosyo-kültürel hakları da ilgilendiren sistemi ifade etmektedir (Koray, 1987: ss. 13; Gökçe, 2018).

Zaman içinde giderek karmaşıklaşan endüstri ilişkileri sisteminin nasıl oluştuğu, nasıl işlediği, fonksiyonları, amaçları gibi temel süreçler ortaya atılan bazı teorilerle açıklanmıştır. Bu teoriler farklı felsefi ve ideolojik düşünce sistemlerine dayanmaktadır. Bu nedenle endüstri ilişkilerini anlamaya çalışan teoriler, endüstri ilişkilerini salt emek piyasası ekseninde incelememiş, aynı zamanda farklı bakış açılarıyla sistemi eleştirmişlerdir. Örneğin, Marksist endüstri ilişkileri teorisi, endüstri ilişkilerini kurumsal ilişkiler boyutunda değil, sınıf mücadelesi temelinde değerlendirerek kapitalist sistem eleştirisi yapmaktadır. Endüstri ilişkilerindeki değişim ve dönüşüme paralel olarak ortaya atılan teoriler de zaman içinde farklılaşmıştır (Farnham & Pimlott, 1995; Hyman, 1990; Kağnıcıoğlu, 2012).

Endüstri ilişkileri, 19. yüzyıldan günümüze kadar birçok aşamadan geçerek bugünkü halini almıştır. Özellikle ekonomik ve sosyal politikaların zaman içinde farklılaşması endüstri ilişkilerinde de bazı dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Örneğin, Sanayi Devrimi'nin ilk

dönemlerinde, çalışma ilişkileri çoğunlukla bireysel ilişkiler üzerine kurulu ve devletin herhangi bir müdahalesi bulunmamaktaydı. Bu dönem endüstri ilişkilerinin başlangıç dönemi olarak kabul edilmektedir. 19. yüzyılın sonlarına doğru, sendikalar birer aktör olarak güçlenmiş ve çalışma hayatına dair söz sahibi olmaya başlamışlardır. Bununla birlikte devlet mekanizması da bazı düzenlemelerle emek piyasasına müdahale etmeye başlamıştır. Böylece 19. yüzyılın sonlarından itibaren işçi (sendika), işveren ve devletin taraf olduğu modern anlamda endüstri ilişkilerinin temelleri atılmıştır (Tokol, 2019: ss. 3-4).

20. yüzyılın ilk yarısında endüstri ilişkilerinin kurumsal yönü görece zayıf kalmışken, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra korumacı devlet politikalarının etkisiyle endüstri ilişkileri sisteminin kurumsal yönü hızla gelişim göstermiştir. İşçi sendikaları giderek güçlenmiş, toplu sözleşme ve toplu sözleşme kapsamına giren işçi sayılarında artış yaşanmış, toplu iş uyuşmazlıklarının çözümüne yönelik işçi lehine olan yasal düzenlemeler artmış ve devlet emek piyasasında etkili bir aktör haline gelmiştir. 1970'lerin ortalarından itibaren petrol krizinin patlak vermesi, Sovyetler Birliği'nin güç kaybetmesi ve sonuç olarak korumacı devlet politikalarından vazgeçilmeye başlanmasıyla endüstri ilişkileri yeni bir döneme girmiştir. 1980'lerden sonra neoliberal politikaların devleti emek piyasasından uzaklaştırması, endüstri ilişkilerini adeta bir krize sürüklemiştir (Sevgi & Başol, 2020: ss. 1543).

1990'ların ortalarından itibaren endüstri ilişkilerinin kurumsal yönü giderek zayıflamaya ve toplu iş ilişkileri güç kaybetmeye başlamıştır. Endüstri ilişkileri güç kaybederken, neoliberal politikaların etkisiyle çalışma hayatında ortaya çıkan hak kayıpları artmış ve bu durum sendikalara olan ihtiyacı giderek artırmıştır. Bu bağlamda neoliberal politikalar ile endüstri ilişkileri arasındaki ilişki günümüzde paradoksal bir hale dönüşmüştür. Neoliberal politikalar endüstri ilişkilerine zarar verirken, aynı zamanda endüstri ilişkilerine olan ihtiyacı da artırmaktadır. Özellikle son yıllarda emek piyasasında esnekliğin yarattığı kuralsızlaştırma politikası, güçlü endüstri ilişkilerine duyulan ihtiyacı emek piyasasının da ötesine taşımıştır. Endüstri ilişkilerine duyulan bu ihtiyaç günümüzde sadece çalışma hayatına dair sorunlarla ilişkilendirilmemekte, sosyal adalet, sosyal refah, endüstriyel demokrasi, adil gelir dağılımı gibi daha makro konularla birlikte değerlendirilmektedir.

Eurofound Endüstri İlişkileri Endeksi

Eurofound (Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı)³ sosyal haklar, istihdam ve çalışma yaşamıyla ilgili politikaların geliştirilmesine yardımcı olmak ve bilgi sağlamak için sosyal diyalog çerçevesinde kurulan bir Avrupa Birliği Ajansıdır. Eurofound,

³ The European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions

sosyo-ekonomik politikalarının şekillendirilmesi ve uygulanmasında, AB kurumlarını ve organlarını, üye devletleri ve sosyal ortakları desteklemektedir. Çalışma koşulları, endüstri ilişkileri, işgücü piyasası değişikliği, iş ve yaşam kalitesi gibi temel konularda bilgi, tavsiye ve uzmanlık sağlamaktadır. Bununla birlikte karşılaştırmalı bilgi, araştırma ve analizler yaparak üye devletleri ve kurumlarını sosyal diyalog uygulamaları için teşvik etmektedir (Eurofound, 2020).

Eurofound, birlik bünyesinde emek piyasası ekseninde sosyo-ekonomik politikalara yön verebilmesi bakımından 2008 yılından itibaren Endüstri İlişkileri Endeksi yayınlamaktadır. Bu endeks 4 boyut, 11 alt boyut ve 47 göstergeden oluşmaktadır. Bütün boyut, alt boyut ve göstergeler 0-100 arasında bir puanla ifade edilmektedir. Birlik üyesi ülkelerin endüstri ilişkileri sistemlerinin performansları bu puanlarla belirlenmektedir. Yüksek puan daha iyi ve gelişmiş bir endüstri ilişkilerini ifade ederken, düşük puan endüstri ilişkileri sisteminde sorunların olduğunu ifade etmektedir (Eurofound, 2020a).

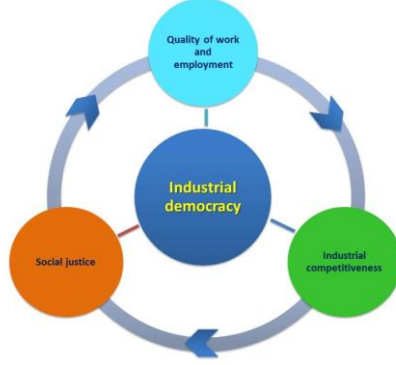
Endüstri İlişkileri Endeksi'nin oluşturulmasında göstergeleri kontrol etmek ve hata payını en aza indirmek için detaylı kavramsal ve istatistik kalite kriterleri uygulanmıştır. Bu süreç Avrupa Sosyal Araştırması'nın (ESS)⁴ kalite değerlendirme ve güvence çerçevesince göstergelerin seçilmesine ilişkin ayrıntılı literatüre dayanmaktadır. Endekste, Ortak Araştırma Merkezi (JRC)⁵ ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından geliştirilen gösterge oluşturma yöntemi kullanılmıştır. Dolayısıyla, birlik düzeyinde endüstriyel ilişki sistemlerini ölçmek için kullanılan göstergeler hem Eurofound'un kavramsal çerçevesine hem de veri özelliklerine uygun olmaktadır. Endüstri İlişkileri Endeksi'nin çerçevesi hem işverenler hem de işçiler için endüstri ilişkileri stratejisinin verimlilik (endüstriyel rekabetçilik) ve eşitlik (sosyal adalet, iş ve istihdam kalitesi) arayışının dengeli ve karşılıklı olarak güçlendirici olduğunu belirten çoğulcu bir görüşe dayanmaktadır. Böyle bir stratejiyi etkili kılmak için endüstri ilişkilerinin her iki tarafının da (işçi-işveren) karar alma sürecini etkilemek için kolektif kapasitelerini (endüstriyel demokrasi) geliştirmesi gerekmektedir (Eurofound, 2018: ss. 35-37).

Gelişmiş bir endüstri ilişkilerini "endüstriyel demokrasi" üzerine kuran Eurofound'a göre "iyi" endüstri ilişkileri ancak tüm endüstriyel süreçlerde tarafların özgürce dahil olduğu sosyal diyalog mekanizmasıyla mümkün olmaktadır. Bu bağlamda, Eurofound endüstriyel demokrasiye ayrı bir önem vermekte, Endüstri İlişkileri Endeksi'ni de endüstriyel demokrasiyi merkezine alarak oluşturmaktadır. Endüstriyel demokrasiye her zaman

⁴ European Social Survey

⁵ The Joint Research Centre

olduğundan daha fazla ihtiyaç duyulduğunu belirten Eurofound bunun nedenini Şekil 1'deki görsel ile açıklamaktadır.

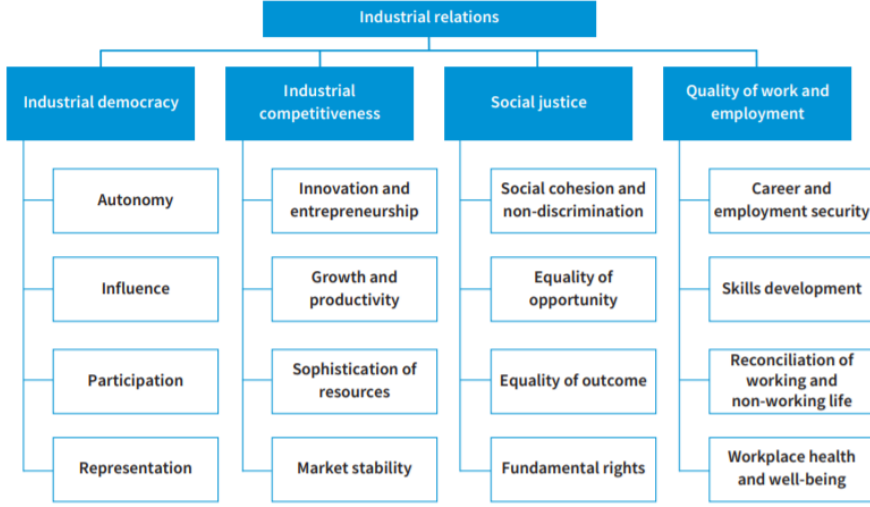

Şekil 1. "İyi" endüstri ilişkileri sistemi (Eurofound, 2018a)

Endüstriyel demokrasi, işçi ve işveren taraflarının çalışma hayatıyla ilgili konularda karar alma süreçlerine özgür katılımını ifade etmektedir. Endüstriyel demokrasi emek piyasası kurallarının kötüye kullanımını önlemek için çalışma hayatında tek bir aktörde gücün birikmesini engellemeyi ve bu amaçla biriken gücü taraflar arasında paylaştırmayı amaçlamaktadır (Derrick, 1981: ss. 107-108; Kağnicioğlu, 2005: ss. 274-175).

1980'lerden sonra neoliberal politikaların ve küresel ekonomi piyasalarının baskısı nedeniyle endüstriyel demokrasi kavramı "modası geçmiş" bir kavram olarak nitelendirilmiş ve çağın gereklerine cevap vermediği iddia edilmiştir. Ancak Eurofound, günümüzde emek piyasasındaki sorunların ancak tarafların katılımı ile çözülebileceğini ve bunun da endüstriyel demokrasiyle mümkün olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda endüstriyel demokrasiyi hala geçerliliği olan modern bir uygulama olarak nitelendirmektedir (Eurofound, 2018a; Müller-Jentsch, 2008: ss. 261).

Eurofound'un oluşturduğu Endüstri İlişkileri Endeksi, endüstriyel demokrasi, endüstriyel rekabet, sosyal adalet ve iş ve istihdam kalitesi olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar aynı zamanda kendi içinde de alt boyutlardan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar ile ülkelerin bir bütün olarak endüstri ilişkileri sistemlerini ölçmeyi amaçlayan Eurofound, ülkelerin uyguladıkları sosyo-ekonomik politikalara bağlı olarak endüstri ilişkileri endeks verilerinin değiştiğini belirtmektedir (Eurofound, 2020).

Şekil 2. Eurofound endüstri ilişkileri endeksi'nin boyutları (Eurofound, 2017)

Endüstriyel demokrasi

Endüstriyel demokrasi kavramı 1897'de ilk defa Sidney ve Beatrice Webb tarafından kullanılmıştır. Kavram ilk kullanıldığında, kötü çalışma koşullarına karşı mücadele eden ve sosyal adalet arayan sendikaların faaliyetlerini açıklamıştır. Sendikal emek piyasasındaki sorunların sosyal adalet ile çözüleceğine inanmış ve bu yönde mücadele etmişlerdir. Bu nedenle endüstriyel demokrasi ile sosyal adalet arasında ayrılmaz bir ilişki bulunmaktadır (Kaufman, 2014: ss. 18-19).

Sidney ve Beatrice Webb endüstriyel demokrasi kavramını ilk kullandığında, endüstriyel süreçlere müdahalede toplu pazarlık ve toplu iş sözleşmeleri gibi kolektif araçları ön plana çıkarmışlardır. Onlara göre endüstriyel demokrasi sendikaların geleneksel kolektif araçlarıyla mümkün olmaktadır. Günümüzde endüstriyel demokrasi kavramları Sidney ve Beatrice Webb'in tanımından uzaklaşma eğilimindedir. Özellikle emek piyasasında meydana gelen dönüşümlerden sonra endüstriyel demokrasinin kapsamı, işverenin karar verme sürecini farklı düzeylerde etkileme fırsatına ve araçlarına sahip olabileme eğilimindedir. Sidney ve Beatrice Webb'in yaptığı ve kolektif mücadele paralelinde düşünülen endüstriyel demokrasinin eksenini günümüzde değiştirmektedir. Bununla birlikte kavramın tanımı üzerinde henüz bir fikir birliği söz konusu değildir (Markey & Townsend, 2013: ss. 479).

Endüstriyel demokrasi genellikle "katılım" ve "yönetime katılım" gibi kavramlarla birlikte kullanılmakta ve çalışma yaşamında işçilerin seslerini sermayeye ne kadar duyurdukları ile ilişkilendirilmektedir. İşçilerin doğrudan veya dolaylı olarak gerçekleştirecekleri her türlü

katılım süreci bir yanıyla sermayenin yönetim gücünü sınırlamaktadır. Bu bakımdan endüstriyel demokrasi işçilerin sadece bir sürece katılmasını değil, aynı zamanda o süreci denetlemesini de içermektedir. Endüstriyel demokrasiyle ilişkili kavramlar birden çok anlama, farklı form veya şemalara odaklanmaktadır. Dolayısıyla, endüstriyel demokrasinin sınırlarını çizmek oldukça güç olmaktadır (Heery, 2015: ss. 24-25).

Endüstriyel demokrasi kavramına üç açıdan yaklaşmak mümkündür. Birincisi, endüstriyel demokrasinin işlevine ve değerine odaklanmaktadır. Endüstriyel demokrasiye çoğunlukla “insan kaynakları yönetimi” ekseninde yaklaşan bu bakış açısı, işçilerin yönetime katılımı noktasında oldukça tartışmalıdır. Endüstriyel demokrasiye insan kaynakları yönetimi perspektifinden yaklaştığı için işçi ve işveren arasındaki güç dengesini işveren lehine değiştirebilmektedir (Budd, 2014: ss. 481; Johnstone & Ackers, 2015: ss. 6-7). Endüstriyel demokrasiye ikinci yaklaşım, kavramı endüstri ilişkilerinin kurumsal ilişkileri çerçevesinde ele almaktadır. Buna göre endüstriyel demokrasi, sosyal diyalog, sosyal politika ve toplu pazarlıkla ilgili konuları doğrudan içeren analitik bir süreçtir. Bu yaklaşım, endüstriyel demokrasinin makro ve mikro katılım düzeyleri arasındaki farklı bağlantılara odaklanmaktadır (González Menéndez & Martínez Lucio, 2014: ss. 384-385). Son olarak üçüncü yaklaşım, analiz edilecek farklı aktörlere ve endüstriyel demokrasinin daha geniş veya daha dar kavramsallaştırmalarının ne ölçüde benimsenmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Özellikle Anglo-Sakson literatüründe yer alan sendika ve sendika dışı çalışan temsil biçimleri farklı aktörleri oluşturmaktadır. Bu yaklaşımda hangi temsil biçiminin, endüstriyel demokrasiyi nasıl etkilediği önemli yer tutmaktadır (Dobbins & Dundon, 2014: ss. 344-345).

Endüstriyel demokrasi kavramı farklı açılardan tanımlansa da kavrama dair bazı ortak noktalar da bulunmaktadır. Bu bağlamda endüstriyel demokrasi, işverenlerin ve işçilerin istihdam ilişkisinin yönetimine doğrudan ve dolaylı katılım haklarına, kolektif örgütler olarak endüstrinin her iki tarafının özerkliğine ve karar alma sürecini etkilemede tarafların ortak kapasitesine dayanan bir süreci ve katılım, etki ve özerklik açısından taraflar arasındaki karşılıklı güvene dayanmaktadır (Eurofound, 2017: ss. 5).

Endüstriyel demokrasi kavramına Avrupa Birliği açısından bakıldığında, birlik üyesi ülkeler için hem ekonomik hem de sosyal politikaların oluşturulmasında bir başlangıç noktasını ifade etmektedir. Bununla birlikte endüstriyel demokrasinin AB bakımından basit bir anlamı da bulunmamaktadır. Emek piyasası unsurlarının birlik içinde uyumlu hareket edebilmesi için endüstriyel demokrasiye oldukça önem veren AB, demokratik özellik gösteren sosyal ekonomileri desteklemektedir. Bu destek aynı zamanda AB'nin sosyal uyum planı çerçevesinde de uyguladığı politikaları tamamlayıcı niteliktedir. Endüstriyel demokrasi AB bünyesinde şirketlerin ekonomik rekabet gücüne ulaşmalarına yardımcı

olmak için Lizbon Stratejisinin bir parçası olarak görülmektedir. Dolayısıyla Eurofound tarafından oluşturulan Endüstri İlişkileri Endeksi'nin ilk alt boyutunu endüstriyel demokrasi oluşturmaktadır (Ashiagbor, 2005; European Commission, 2002).

Eurofound'a göre endüstriyel demokrasi alt boyutu şu indikatörlerden oluşmaktadır: işçi temsilcilerine ayrılan zaman kaynakları, sendika yoğunluğu, işveren organizasyon yoğunluğu, toplu iş sözleşmeleri, toplu pazarlık kapsamı, işyerinde işçi temsili, işyerinde doğrudan çalışan katılımı (yönetim değerlendirmesi), işyerinde doğrudan işçi katılımı (işçi temsilcisi değerlendirmesi), işçi temsilciliğinin işyerine katılımı, işyerinde karar vermede doğrudan işçi etkisi, işçi temsilcisinin karar verme süreçlerine etkisi (Eurofound, 2018a).

Endüstriyel rekabet

Endüstri İlişkileri Endeksi'nin ikinci alt boyutunu oluşturan endüstriyel rekabet, bir ekonominin, küçük ve orta ölçekli işletmeleri arasında tutarlı bir şekilde yüksek verimlilik artışı ve iyi performans elde etme becerisini ifade etmektedir. Bu bakımdan endüstriyel rekabet bir ekonomide sadece büyük ölçekli işletmelere dayalı tekelci bir yaklaşımı reddetmektedir. Endüstriyel rekabet, bir ekonomideki büyümenin dengeli olarak dağıtılması ve sürdürülebilir bir rekabet anlayışını benimsemektedir. Sürekli olarak yüksek verimlilik artışı oranına sahip bir ekonomiye ve özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin iyi performansına dayanan endüstriyel rekabet gücü, rekabetçi olmak için araştırma ve yeniliğin, bilgi ve iletişim teknolojilerinin, girişimciliğin, eğitim ve öğretimin teşvik edilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Teknolojik gelişmelerin endüstriyel süreçlere olabildiğince hızla uyum sağlaması, endüstriyel rekabet açısından hayati önem taşımaktadır (Eurofound, 2017: ss. 12-13).

Endüstriyel rekabeti etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler arasında devletlerin uyguladığı politikalar ilk sıralarda yer almaktadır. Devletler uluslararası piyasalarda endüstriyel rekabeti artırmak için ulusal endüstri ilişkileri sistemlerine müdahalelerde (ekonomik ve sosyal politikalarla) bulunabilirler. Amaç ne olursa olsun, tek taraflı devlet müdahalesi, bir istihdam ilişkisi yönetim mekanizması olarak, endüstriyel demokrasiyi zayıflatabilir ve endüstriyel rekabete zarar verebilir. Endüstri ilişkileri kurumları üzerindeki dış politik baskılar, esas olarak endüstriyel rekabet gücü açısından daha sınırlı bir performans gösteren ülkelerde görülmektedir (Hyman, 2018: ss. 572).

Endüstri ilişkileri sisteminin gelişmesiyle, endüstriyel rekabet gücünün artması bütünün parçalarıdır. Nitekim, endüstriyel demokrasi ve sosyal adalet gibi endüstri ilişkilerinin diğer faktörleri de gelişmeden endüstriyel rekabette atılım sağlamak mümkün değildir (Eurofound, 2016: ss. 23). Endüstriyel rekabet gücü ve sosyal adalet hem işverenler hem de çalışanlar açısından arzulanan hedefler olarak görülmektedir. Bu hedefler birlikte ele

alındığında anlam taşımaktadır. Örneğin, yalnızca rekabet gücünü vurgulayan bir ulusal endüstri ilişkileri sisteminin, sosyal adalet üzerinde olumsuz bir etkisi olabilecek grevlere veya diğer endüstriyel çatışmalara yol açabilecektir. Benzer şekilde, sadece sosyal adalete özel bir odaklanma, uzun vadede endüstriyel rekabet gücüne ulaşmak için gereken ekonomik temelleri sınırlayabilecektir (Kim vd, 2015: ss. 647).

Eurofound'a göre endüstriyel rekabet alt boyutu şu indikatörlerden oluşmaktadır: kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasılanın artması, istihdam oranı, altyapı kalitesi, yolsuzluk vakası, yüksek eğitim seviyesine sahip bireylerin yüzdesi, en az orta düzeyde bilgisayar becerisine sahip bireylerin yüzdesi, en az orta düzeyde internet becerisine sahip bireylerin yüzdesi, ar-ge personeli yüzdesi, gayri safi yurt içi hasılanın yüzdesi olarak ar-ge harcamaları, yeni kurulan ve hala faaliyette olan işletmelerin yüzdesi (Eurofound, 2018a).

Sosyal adalet

Sosyal adalet, oldukça kapsamlı, kompleks ve multidisipliner bir kavram olduğu için Eurofound Endüstri İlişkileri Endeksi'nde kavrama daha çok emek piyasasındaki fırsatlardan yararlanma noktasında yaklaşılmaktadır. Bununla birlikte, sosyal adaleti oluşturan unsurlar birbirinden ayrı değerlendirilemeyecek biçimde iç içe geçmiş durumdadır. Emek piyasasında fırsatlardan yararlanma noktasında gerçekleştirilen olumlu bir politika, toplumsal yaşamın her noktasında hissedilecektir. Bu nedenle sosyal adalet kavramı gerek çalışma yaşamını gerekse toplumsal yaşamı topyekûn etkileyen bir kavramdır. Bu bağlamda sosyal adalet, her bireyin kendi kaderini tayin etme ve kendini gerçekleştirmek için "yeteneklerini" güçlendirmek, toplumdaki fırsatlardan ve sonuçlardan adil biçimde yararlanmaya dayanmaktadır (Eurofound, 2018: ss. 5)

Sosyal adalet açısından önemli olan bireylerin kendi kaderini belirleyebilmesi dört kavramı içermektedir; fırsat eşitliği, sonuç eşitliği, ayrımcılık yapmama ve temel insan hakları. Avrupa Birliği açısından ayrı bir önem sahip olan sosyal adalet, Birlik içindeki sosyal uyum için de bir çıkış noktasını oluşturmaktadır. AB üyesi ülkelerin sosyal adalet konusunda ne durumda olduğunu tespit etmek için ayrıca Sosyal Adalet Endeksi oluşturulmuştur. Bertelsmann Stiftung tarafından 2016 yılında geliştirilen AB Sosyal Adalet Endeksi, sosyal adaleti katılımcı bir toplum için yol gösterici bir ilke olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, devletin piyasa etkinliği ilkelerini sosyal adalet ilkeleriyle birleştirebilen, sürdürülebilir bir sosyal piyasa ekonomisini teşvik etmek amacıyla aktif bir rol üstlenmesi gerektiğini varsaymaktadır. Bu bağlamda Sosyal Adalet Endeksi, bireysel yetenek ve fırsatları geliştirmek için özellikle önemli olan politika alanlarını ele almaktadır: yoksulluğun önlenmesi, eğitime erişim, işgücü piyasasına katılım, sosyal uyum, ayrımcılık yapmama, sağlık politikaları ve nesiller arası adalet (Eurofound, 2017: ss. 22).

Endüstriyel demokrasi için de çok önemli olan sosyal adalet, Eurofound'un tanımladığı "iyi" endüstri ilişkileri sisteminin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Endüstri İlişkileri Endeksi'nin önemli alt boyutlarından biri olan sosyal adalet alt boyutu şu indikatörlerden oluşmaktadır; yoksulluk riski, sosyal dışlanma oranı, iş içi yoksulluk oranı, kadın istihdamının erkeklere göre oranı, cinsiyete dayalı ücret farkı, genç istihdamının yaşlılara göre oranı, engellilerin istihdam oranı, eğitim ve öğretimden erken ayrılanlar, yaşlı bağımlılık oranı, uzun vadeli işsizlik oranı, genç işsizlik oranı, GINI katsayısı (Eurofound, 2018a).

İş ve istihdam kalitesi

Endüstri İlişkileri Endeksi'nin bu alt boyutu, kariyer ve istihdam güvenliği, sağlık ve refah, çalışma ve çalışma dışı yaşamı uzlaştırma becerisine ve yaşam boyu becerilerini geliştirme fırsatına dayanmaktadır. Bu yönüyle iş ve istihdam kalitesi sadece çalışma yaşamını değil bireyin tüm hayatını ilgilendiren kapsamlı bir çerçeveye sahiptir. İş ve istihdam kalitesi ile sosyal adalet alt boyutları benzer adalet hedeflerine sahiptir. Bu iki alt boyut insan onuruna yakışır çalışma standartları oluşturmayı ve insan hakları perspektifinde politikaları içermektedir (Budd, 2004: ss. 18-19).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Eurofound'un ortak hazırladığı rapora göre, çalışma hayatı, gittikçe daha çeşitli koşullar ve birden çok alanda artan eşitsizlikle karakterize edilmektedir. Bu durumun çalışma koşulları üzerindeki etkilerini anlamak, iş kalitesi, insan onuruna yakışır iş ve yüksek düzeyde işçi refahı gibi politika hedeflerine ulaşma söz konusu olduğunda son derece önemlidir. Yapılan araştırmalar, bir işin yalnızca bazı boyutlarını değerlendirmenin yeterli olmadığını göstermiştir. Belirli iş kategorilerinin bazı boyutlarda iyi olmaları, diğerlerinde yüksek kaliteli olmalarının garantisi değildir. Bu nedenle daha gelişmiş bir endüstri ilişkileri sistemi için iş ve istihdam kalitesini bir bütün olarak değerlendirmek gerekmektedir (ILO–Eurofound, 2019: ss. 5-6).

İş ve istihdam kalitesi, endüstri ilişkileri sistemine hem bireysel açıdan hem de bütün olarak yaklaşan bir alt boyuttur. Bireysel olarak; işçilerin iş – özel yaşam dengesi, yaşam kalitesi, çalışanların kariyerleri gibi bireysel yansımaları içermektedir. Aynı zamanda serbest piyasa ekonomisinin günümüzdeki en önemli sorunlarından biri olan istihdam güvencesi de bu alt boyut kapsamında ele alınmaktadır. Bu bağlamda iş ve istihdam kalitesi şu indikatörlerden oluşmaktadır; işsizlik koruması teminatı, düşük ücretler, gönülsüz geçici istihdam, iş güvencesi, işçi güvenliği, kariyer olanakları, öznel işyeri refahı, depresyon veya kaygı, aşırı çalışma süresi, sosyal olmayan çalışma süresi, ücretsiz çalışmada kadınların erkeklere göre oranı ve yaşam boyu öğrenme (Eurofound, 2018a).

Refah Devleti Kavramı

Refah devleti, toplumsal hareketlerden etkilenen ve sosyal bir koruma amacı taşıyan bir mekanizma olarak ortaya çıkmıştır. Refah devleti, başlarda klasik liberalizme, 1980 sonrasında neoliberal politikalara alternatif bir sosyal siyaset oluşturmak amacı gütmüştür. Bu nedenle kavram pek çok yazar tarafından hem eleştirilmiş hem de geliştirilmiştir (Spicker, 2000: ss. 145). Refah devleti kavramı, farklı düzey ve biçimlerde sosyal güvenlik mekanizmalarının toplumsal boyutta uygulanmasıyla doğrudan ilişkili bir kavramdır. Bu bağlamda 20. yüzyılın ortalarından itibaren refah devletinin sosyal koruma fonksiyonunun sosyal güvenlik mekanizmalarıyla somutlaştığı görülmektedir (Alcock vd, 2002: ss. 275).

Birçok bilim dalının ilgilendiği refah devleti kavramının sınırları oldukça geniştir. Bu nedenle üzerinde anlaşılan tek bir tanımı da bulunmamaktadır. Sosyal politika ve sosyal koruma düzeyinde bakıldığında refah devleti, vatandaşların insan onuruna yakışır bir yaşam sürmesi için çabalayan ve sosyo-ekonomik fırsatlara erişme noktasında adil bir düzen inşa eden devleti ifade etmektedir. Bu yanı sıra refah devleti, kapitalist piyasa ekonomisi karşısında duran bir pozisyon sergilese de piyasa ekonomisine karşı değildir. Piyasa ekonomisinin metalaştırdığı eğitim, sağlık, barınma gibi temel ihtiyaçlar, refah devleti yaklaşımında devletin sağlaması gereken görevler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda refah devleti sunduğu hizmetlerle piyasa ekonomisine rakip konumda da yer almaktadır (Pekkarinen, & Melkas, 2018: ss. 241).

Multidisipliner bir kavram olarak refah devleti farklı yazarlar tarafından farklı çerçevede tanımlanmış ve sınıflandırılmıştır. Briggs'e göre refah devleti, piyasayı yönlendirebilmek için devlet mekanizmasının kullandığı örgütlü bir güçtür (Briggs, 2000: ss. 15-16). Gilbert'e göre refah devleti, bireylerin refahları üzerinde sınırlı sorumluluğa sahip olan ve bireylerin refahlarıyla doğrudan ilgilenen olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmakta ve her ülkenin kültürel yapısına göre şekillenmektedir (Gilbert, 2002: ss. 21). Esping-Andersen'e göre refah devleti, sanayileşmeyle birlikte güçlenen, devlet için kurumsal yapılarla beraber aktif rol alarak geleceği şekillendirmeyi amaçlayan sosyal bir mekanizmadır (Esping-Andersen, 1990: ss. 13-14).

Refah devleti sınıflandırmasının da tıpkı kavramın tanımında olduğu gibi farklı çerçevelerde olduğu görülmektedir. Birçok bilim insanı ülkelerin refah rejimlerini belirli kısıtlar çerçevesinde sınıflandırmaya çalışmıştır. Örneğin, Wilensky ve Lebeaux refah devletlerini kalıntı refah devletleri ve kurumsal refah devletleri olarak iki grupta sınıflandırmışlardır (Powell & Barrientos, 2011). Titmuss'a göre refah devletleri; kurumsal, kalıntı ve endüstriyel başarı olarak üç gruba ayrılmaktadır (Titmuss, 1958). Furniss ve Tilton'a göre üç tür refah devleti bulunmaktadır: ss. pozitif devlet, sosyal güvenlik devleti

ve sosyal refah devleti (Furniss & Tilton, 1977). Jane Lewis, refah devletlerine cinsiyet eksenli bir bakış geliştirerek alternatif bir refah devleti sınıflandırması yapmıştır. Lewis male-breadwinner modeli çerçevesinde refah rejimlerini üç başlık altında sınıflandırmaktadır: ss. “güçlü”, “ılımlı” ve “zayıf” male-breadwinner modeli (Lewis, 1992).

Refah devleti sınıflandırması çalışmalarında en sık başvurulan kaynak ise Esping-Andersen tarafından yapılan *The Three Worlds of Welfare Capitalism* (1990) çalışmasıdır. Esping-Andersen, üç tür refah devleti ayrımı yapmaktadır: ss. Liberal refah modeli, muhafazakâr refah modeli ve sosyal demokrat refah modeli. Esping-Andersen, çok geniş programlar dizisinden oluşan refah devletlerine yönelik yeni bir kavramlaştırma çalışması yaparak bunu refah rejimi kavramı ile ifade etmiştir (Esping-Andersen, 1990). Leibfried, Esping-Andersen'in modelini kullanarak, refah devleti sınıflandırmasına “Latin” veya “Güney” olarak adlandırılan dördüncü bir model eklemiştir. Bu dördüncü model çoğunlukla güney Avrupa ülkelerindeki refah devleti uygulamalarında görülmektedir (Leibfried, 1992).

Esping-Andersen'in refah devletleri sınıflandırmasına yaptığı en büyük katkı refah devletlerini dekomüdfikasyon (decommodification) ve katmanlaştırma kriterlerine göre sınıflandırmasıdır. Esping-Andersen'in üzerinde durduğu dekomüdfikasyon, bireylerin sosyal olarak kabul edilebilir bir yaşam standardını piyasa müdahalesi olmadan sürdürebilecekleri dereceyi ve bireylerin piyasadan bağımsız olarak belirli bir refah düzeyine ulaşabilmelerini ifade etmektedir. Bu bağlamda Esping-Andersen'in yaptığı sınıflandırma, metalaşma derecesi ile toplumdaki katmanlaşmaya dayanmaktadır (Esping-Andersen, 1990: ss. 21-22; Saint-Arnaud & Bernard, 2003: ss. 503).

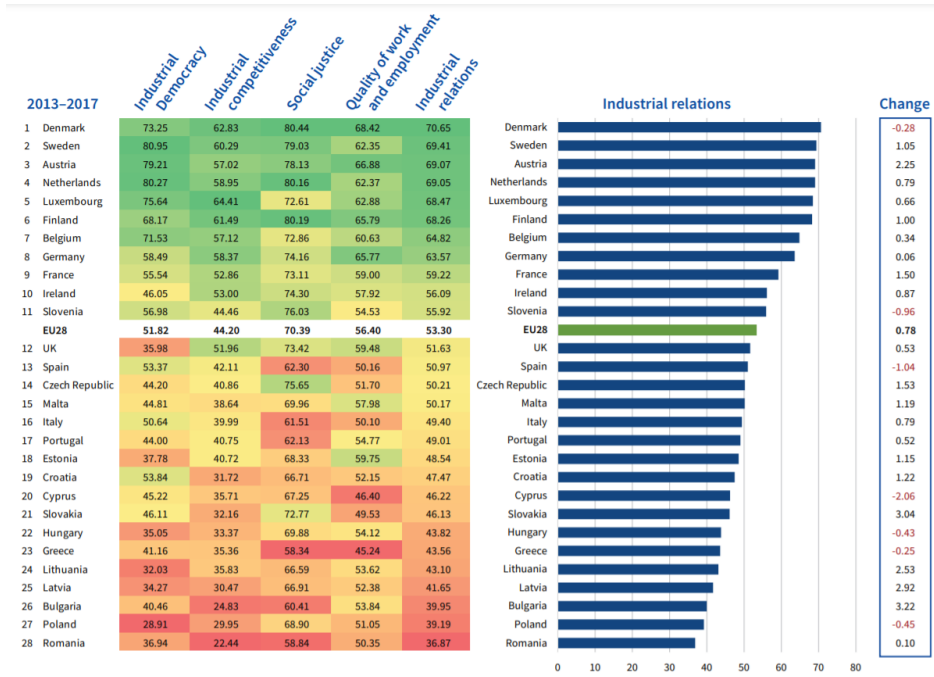
Eurofound Endüstri İlişkileri Endeksi ve Refah Devleti Sınıflandırması

Eurofound Endüstri İlişkileri Endeksi için 2008-2012 ve 2013-2017 olmak üzere iki ayrı veri seti bulunmaktadır. Bu çalışmada daha güncel olması bakımından 2013-2017 veri seti kullanılmıştır. Şekil 3'te, 2013-2017 döneminde genel Endüstri İlişkileri Endeksi'nin puanlarını ve AB üyesi 28⁶ ülke için dört alt boyuta ait puanlar gösterilmektedir. Şeklin sol tarafında, ülkelerin endüstri ilişkilerindeki sıralamalarına göre her boyuttaki performansını göstermek için bir renk ölçeği kullanılmıştır. Buna göre yeşil renk en yüksek puanı, kırmızı renk ise en düşük puanı ifade etmektedir. Şeklin sağ tarafında bulunan son sütün ise ülkelerin endüstri ilişkileri endeks puanlarında 2008–2012 ve 2013–2017 yılları arasında meydana gelen değişimi göstermektedir.

Şekil 3'teki sıralamaya bakıldığında, endeks puanlarına göre toplam 11 ülke, AB28 ortalamasının üzerinde değere sahiptir. Buna göre; Danimarka, İsviçre, Avusturya

⁶ Verilerin toplandığı dönemde İngiltere henüz AB üyeliğinden ayrılmadığı için verilerde AB üyesi olarak bulunmaktadır.

Hollanda, Lüksemburg, Finlandiya, Belçika, Almanya, Fransa, İrlanda ve Slovenya Avrupa Birliği ortalaması üzerinde endeks değerine sahiptir. Romanya, Polonya ve Bulgaristan ise Endüstri İlişkileri Endeksi'nde en kötü değere sahip son üç ülkedir. Dört boyutta elde edilen sonuçlara bakıldığında, bazı istisnalar hariç, alt boyutlarda iyi performans sergileyen ülkelerin genel puanlarının da yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin, Slovakya ve Çekya gibi belirgin dengesizlikleri olan ülkeler de bulunmaktadır. Bu ülkeler, sosyal adalet açısından nispeten yüksek, ancak geri kalan üç boyutta özellikle endüstriyel rekabet gücü açısından oldukça düşük puan almışlardır. Benzer biçimde Estonya, iş ve istihdam kalitesinde nispeten yüksek ancak endüstriyel demokraside çok düşük puan almıştır. İngiltere de endüstriyel demokraside çok düşük puan alması nedeniyle belirgin bir dengesizlik gösteren ülkeler arasındadır. İstisnalar dışında genel endekste üst sıralarda yer alan ülkeler, dört boyutun tamamında dengeli bir şekilde performans göstermektedir. Bununla birlikte, alt sıradaki ülkelerin dört alt boyutta oldukça düşük puanlar aldığı da altı çizilmelidir.

Şekil 3. 2013-2017 Yılları Arasında Ülkelere Göre Endeks Değerleri (Eurofound, 2020a)

2008–2012 ve 2013–2017 yılları arasındaki değişimle ilgili olarak, endeks AB28 için sınırlı da olsa pozitif bir varyasyon göstermektedir. Genel performansı düşen yedi ülke vardır: Danimarka, Slovenya, İspanya, Kıbrıs, Macaristan, Yunanistan ve Polonya. Danimarka ve

Slovenya dışında, tüm bu ülkeler AB ortalamasının altında puan alırken, en yüksek düşüşü Kıbrıs ve İspanya kaydetmektedir. En belirgin gelişmeleri sergileyen ülkeler; Bulgaristan, Slovakya, Letonya, Litvanya ve Avusturya'dır. Avusturya dışındaki tüm bu ülkeler AB ortalamasının altında bir performans göstermesine rağmen, bu gelişim diğer ülkelere yetişme bağlamında olumlu bir "yakalama" eğiliminde oldukları anlamına gelmektedir.

Endeks verilerine göre sıralanan ülkelerin durumu, bu endeksinin alt boyutları kapsamında yapılan düzenlemelere göre şekillenmektedir. Örneğin sosyal adalet veya endüstriyel demokrasi için uygulanan sosyo-ekonomik tüm politikalar ülkelerin bu alt boyutlarda daha yüksek puan almasını sağlamaktadır. Bu bağlamda ülkelerin uyguladığı refah rejimleri, bu alt boyutlar kapsamında atacakları adımları belirleme noktasında da önemli bir rol oynamaktadır. Farklı refah rejimleri benimseyen ülkelerin Endüstri İlişkileri Endeksi'nde özellikle de bazı alt boyutlarda alacağı puanların da farklı olması beklenmektedir. Dolayısıyla Avrupa Birliği ülkelerinin refah rejimlerine göre sınıflandırılması ile Eurofound Endüstri İlişkileri Endeksi verileri arasında bir benzerlik olup olmaması önem taşımaktadır. Literatürde geniş kabul gören Esping-Andersen'in sınıflandırmasına göre üç tür refah rejimi bulunmaktadır: ss. Liberal, Muhafazakâr ve Sosyal Demokrat. Ancak ülke sayısı arttıkça ara modeller veya hibrid modeller ortaya çıkabilmektedir. Örneğin Saint-Arnaud ve Bernard Avrupa Birliği ülkeleri düzeyinde yaptıkları kümelenme analizinde Esping-Andersen'in üçlü refah rejimi sınıflandırmasına "Latin" grubunu eklemişlerdir (Saint-Arnaud & Bernard, 2003: ss. 513). Maître, Nolan ve Whelan, yaptıkları kümelenme analizinde "Güney Avrupa" grubunu eklemişlerdir (Maître, Nolan & Whelan, 2005: ss. 164). Benzer şekilde Kammer, Niehues ve Peichl Avrupa Birliği ülkeleri refah rejimleri arasında "Güney Avrupa" grubunu tespit etmiştir (Kammer, Niehues & Peichl 2012: ss. 467).

Avrupa Birliği'ne üye olan ülke sayısı arttıkça refah rejimi sınıflandırmaları da genişlemektedir. Lauzadyte-Tutliene, Balezentis ve Goculenko yaptıkları kümelenme analizinde doğu ve merkez Avrupa ülkelerinin refah rejimlerini "Merkez Avrupa Refah Rejimi" ve "Doğu Avrupa Refah Rejimi" olarak sınıflandırmıştır (Lauzadyte-Tutliene, Balezentis ve Goculenko, 2018: ss. 110). Fenger, Avrupa Birliği'ne sonradan üye olan ülkelerin refah rejimlerini, "Eski Sovyet Tipi" ve "Komünizm Sonrası Avrupa Tipi" olarak ayırmıştır (Fenger, 2007). Yapılan bu çalışmalar doğrultusunda Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan refah rejimlerinin; 4 temel grup (Liberal, Muhafazakâr, Sosyal Demokrat, Güney Avrupa) ve 2 ek grup (Merkez Avrupa ve Doğu Avrupa) olmak üzere toplam 6 grupta kümelendiği söylenebilmektedir.

Tablo 1: AB Ülkelerinin Refah Rejimine Göre Sınıflandırılması

Sosyal Demokrat	Muhafazakâr	Liberal	Güney Avrupa	Merkez Avrupa	Doğru Avrupa
Finlandiya	Almanya	İngiltere	İtalya	Hırvatistan	Bulgaristan
İsveç	Lüksemburg	İrlanda	İspanya	Polonya	Estonya
Danimarka	Belçika		Yunanistan	Slovakya	Letonya
Hollanda	Avusturya		Portekiz	Slovenya	Litvanya
	Fransa		Malta	Çekya	Romanya

Ülkelerin refah rejimi sınıflandırması ile Endüstri İlişkileri Endeksi sıralaması kıyaslandığında, refah rejimleri ile Eurofound'un tanımladığı “iyi” endüstri ilişkileri arasında bir bağ olduğu ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Tablo 1’de yer alan ve sosyal demokrat refah rejimi uygulayan ülkelerin tamamının endeks puanı AB ortalamasının üzerindedir. Buradan hareketle, sosyal demokrat refah rejimlerinde endüstri ilişkileri sisteminin devlet tarafından desteklenmesi bu rejimi benimseyen ülkelerin yüksek puana sahip olmasını sağlamıştır. Özellikle sosyal adaletin oldukça önemli olduğu bu rejimde yer alan ülkelerin endekte yer alan sosyal adalet alt boyutunda da çok yüksek puanlar aldığı görülmektedir. Benzer şekilde endüstriyel demokrasi bakımından da sosyal demokrat refah rejimi benimseyen ülkelerin endeks değerleri oldukça yüksektir. Ayrıca Danimarka hariç bu rejimdeki tüm ülkelerin bir önceki döneme göre endüstri ilişkileri endeks değerlerinde artış görülmektedir.

Muhafazakâr refah rejimi benimseyen ülkelerin de tamamı Endüstri İlişkileri Endeksi’nde AB ortalamasının üzerinde puan aldığı görülmektedir. Ancak bu ülkelerin endeks değerleri, sosyal demokrat refah rejimi ülkeleriyle kıyaslandığında daha düşük kalmaktadır. Endüstri ilişkileri sisteminde devletin ağırlığının fazlaca hissedildiği muhafazakâr refah rejimlerinde özellikle endüstriyel demokrasi sekteye uğrayabilmektedir. Endeks verileri de bu görüşü destekler niteliktedir. Sosyal demokrat refah rejimi benimseyen ülkelerin endüstriyel demokrasi alt boyutunda ortalama değerleri 75.66 iken, muhafazakâr refah rejimi ülkelerinde endüstriyel demokrasi alt boyutunun ortalama değeri 67.6’dır. Bu bağlamda, endüstriyel demokrasi bakımından önemli olan sosyal tarafların karar alma süreçlerine katılımı gibi demokratik uygulamaların sosyal demokrat refah rejimi ülkelerinde daha yaygın olduğu söylenebilmektedir.

Liberal refah rejimi ülkelerinden İrlanda AB ortalamasının üzerinde bir değere sahipken, İngiltere ortalamasının altında kalmıştır. Her iki ülkede de endüstriyel demokrasi alt boyutunun aldığı puan, diğer alt boyutlara kıyasla oldukça düşüktür. Güney Avrupa, merkez Avrupa ve doğu Avrupa refah rejimlerinde Endüstri İlişkileri Endeksi bakımından en dikkat çeken ülke Slovenya olmaktadır. Bu üç refah rejimi içinde endeks değeri AB

ortalamasını üzerinde olan tek ülke Slovenya'dır. Özellikle sosyal adalet alt boyutundaki Slovenya, muhafazakâr refah rejimi ülkelerinin birçoğundan daha yüksek puana sahiptir. Güney Avrupa refah rejimi ülkeleri, merkez ve doğu Avrupa refah rejimi ülkelerine kıyasla daha yüksek puana sahip olmakla beraber hem alt boyutlarda hem de genel Endüstri İlişkileri Endeksi'nde düşük puanlara sahiptir. Endeks puanı bakımından en düşük puana ise merkez ve doğu Avrupa refah rejimi ülkeleri sahiptir. Özellikle endüstriyel demokrasi ve sosyal adalet bakımından doğu Avrupa refah rejimi ülkelerinin sıralamada en sonlarda yer aldığı görülmektedir.

Sonuç

Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan sosyo-ekonomik faktörler ekseninde gelişen endüstri ilişkileri sistemi, ülkelerin uyguladıkları politikalara göre farklı biçimlerde gelişerek günümüze kadar gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan 1970'lerin sonlarına kadar korumacı devlet politikalarının etkisiyle kurumsal yapısı hızla gelişen endüstri ilişkileri, 1980'lerden sonra neoliberal politikaların yaygınlaşmasına bağlı olarak bir durgunluk dönemine girmiştir. Bu dönemde endüstri ilişkilerinin özellikle kurumsal yapısında güç kayıplarının yaşandığı görülmektedir. Endüstri ilişkilerinin kurumsal yapısının zayıflaması, emek piyasasında toplu ilişkilerin azalmasına ve bireysel ilişkilerin önem kazanmasına neden olmuştur.

Endüstri ilişkileri sadece emek piyasasını değil, aynı zamanda toplumun bütününe etkileyen karmaşık bir sistem olduğu için özellikle kurumsal yapının zayıflaması sadece emek piyasasını ilgilendiren bir durum olmayıp, toplumsal yansımaları da olan kapsamlı bir sorundur. Nitekim endüstriyel demokrasi, sosyal adalet, ayrımcılıkla mücadele, eşit işe eşit ücret, insan onuruna yakışır iş ve adil gelir dağılımı vb. temel konular endüstri ilişkilerinin kurumsal boyutunu ilgilendirmektedir. Bu nedenle endüstri ilişkilerinin kurumsal boyutunun zayıflaması aynı zamanda temel sosyal politika uygulamalarının da güç kaybetmesiyle eşdeğer bir anlam taşımaktadır.

Neoliberal politikaların etkisiyle, son yıllarda çalışma hayatında esnekleşme adı altında kuralsızlaştırmanın ve hak kayıplarının hızla artması, yoksulluğun ve gelir dağılımı adaletsizliğinin toplumsal düzeyde artmasına neden olmaktadır. Endüstri ilişkilerinin kurumsal yapısı zayıfladığı için bu duruma karşı koyacak güçlü bir mekanizma da bulunmamaktadır. Dolayısıyla, işçilerin çoğunlukla bireysel (yalnız) kaldıkları bir endüstri ilişkileri sistemi günümüz emek piyasasının temel özelliği olarak ortaya çıkmaktadır.

Avrupa Birliği, endüstri ilişkilerinin kurumsal yapısındaki zayıflamaya dikkat çekerek, sürdürülebilir ekonomiler için her açıdan güçlü bir endüstri ilişkileri sisteminin gerekliliğini vurgulamaktadır. Endüstri ilişkilerini sadece bireysel düzeyde ele almanın günümüzde

güçlü ve rekabet edebilir ekonomiler için faydalı olmadığını her fırsatta önemle dile getirmektedir. Bu nedenle Avrupa Birliği "iyi" endüstri ilişkileri sistemini tanımlarken, endüstri ilişkilerinin merkezine endüstriyel demokrasiyi koymaktadır. Bununla birlikte, toplumun tamamını ilgilendiren sosyal adalet hedefini de endüstri ilişkilerinin ayrılmaz bir parçası olarak tanımlamaktadır. Ayrıca iş ve istihdam kalitesi hedefi, Birliğin "iyi" endüstri ilişkileri sistemi tanımının bireysel boyutunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda Avrupa Birliği, günümüzde güçlü ekonomiler için kurumsal ve bireysel boyutu birlikte ele alınmış güçlü endüstri ilişkileri sistemini bir çözüm önerisi olarak sunmaktadır.

Endüstri ilişkileri sistemi, uygulanan sosyal, ekonomik ve politik kararlardan bağımsız olmadığı için ülkelerin refah rejimi politikaları doğrudan endüstri ilişkileri sistemini etkilemektedir. Refah rejimi endüstri ilişkilerini belirleyen tek faktör olmamakla birlikte, en güçlü faktörler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla, Avrupa Birliği tarafından ulaşılmak istenen "iyi" endüstri ilişkileri ile refah rejimleri arasında bir ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda, Birlik ülkelerinin Eurofound tarafından yayınlanan endeks verileri, literatürde en çok kabul gören refah rejimi sınıflandırmalarıyla karşılaştırılmıştır. Bazı istisnai ülkeler hariç, sosyal demokrat refah rejimi ile muhafazakâr refah rejimi ülkelerinin endüstri ilişkileri endeks verilerinin diğer rejimdeki ülkelere kıyasla çok daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Refah rejimi, ülkelerin emek piyasası politikalarını doğrudan etkilediği için yüksek endeks puanına sahip ülkelerin belirli refah rejimlerinde kümelenmeleri tesadüfen gerçekleşmemektedir. Nitekim gerek sosyal demokrat refah rejiminde gerekse muhafazakâr refah rejiminde korumacı devlet politikalarının diğer refah rejimlerine göre daha fazla olduğu bilinmektedir. Bu durum, doğal bir sonuç olarak endeks verilerinde de görülebilmektedir. Korumacı devlet politikalarının görece daha zayıf olduğu liberal, güney, merkez ve doğu Avrupa refah rejimlerinde, endüstriyel demokrasi, sosyal adalet, endüstriyel rekabet, iş ve istihdam kalitesi bakımından endüstri ilişkileri sisteminin zor durumda olduğu verilere bakılarak söylenebilmektedir. Dolayısıyla, güçlü bir endüstri ilişkileri ve güçlü bir ekonomi için ülkelerin uyguladıkları refah rejiminin oldukça önem taşıdığı görülmektedir.

Makalenin Araştırma ve Etik Beyanı Bilgileri

Yazar Çıkar Çatışması Beyanı	Araştırmaya konu olan durum ve olgular ile yazar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Yazar Katkı Oranı Beyanı	Eurofound Endüstri İlişkileri Endeksi'nin Refah Rejimleri Bağlamında Değerlendirilmesi isimli makalenin tüm bölümleri tarafımda yazılmıştır.
Etik Kurul Onay Belgesi	Makale verileri 2020 yılına ait olup, çalışmada etik kurul onayı söz konusu olmayıp, bilimsel etikle örtüşmeyen herhangi bir eylem söz konusu değildir.

Kaynakça

- Alcock, P., Angus E. ve Margare, M. (2002). *The Blackwell Dictionary Of Social Policy*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Ashiagbor, D. (2005), *The European employment strategy: Labour market regulation and new governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Briggs, A. (2000). "The Welfare State in Historical Perspective". C. Pierson ve F. G. Castles (Ed.). *The Welfare State: A Reader*. USA: Blackwell Publishing.
- Budd, J. (2014), "The future of employee voice". Wilkinson, A., Donaghey, J., Dundon, T. and Freeman, R. B. (Ed.). *Handbook of Research on Employee Voice*, Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing
- Budd, J. W. (2004). *Employment with a human face: Balancing efficiency, equity, and voice*. New York: Cornell University Press.
- Derrick, P. (1981). "Prospects for industrial co-operatives an alternative to industrial democracy?". *Long Range Planning*, 14(4): 106-114.
- Dobbins, T. ve Dundon, T. (2014), "Non-union employee representation". Wilkinson, A., Donaghey, J., Dundon, T. and Freeman, R. B. (Ed.). *Handbook of research on employee voice*, Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Ekin, N. (1989). *Endüstri İlişkileri*. İstanbul: Yön Ajans.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, UK: Polity Press.
- Eurofond (2020), Who We Are, <https://www.eurofound.europa.eu/about-eurofound/who-we-are>, 20.12.2020.
- Eurofound (2016). *Mapping key dimensions of industrial relations*. Luxembourg: Publications Office of the European Union,
- Eurofound (2017). *Mapping varieties of industrial relations: Eurofound's analytical framework applied*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eurofound (2018). *Measuring varieties of industrial relations in Europe: A quantitative analysis*. Luxembourg: Publications Office of the European Union,
- Eurofound (2018a), Industrial democracy still in vogue, <https://www.eurofound.europa.eu/publications/blog/industrial-democracy-still-in-vogue>, 25.12.2020.
- Eurofound (2020a), Industrial relations index, <https://www.eurofound.europa.eu/data/Industrial-relations-index>, 18.12.2020.
- European Commission (2002). *Report of the high-level group on industrial relations and change in the European Union*, Luxembourg: Publications Office of the European Union,
- Farnham, D. ve Pimlott, J. (1995). *Understanding Industrial Relations*, Londra: Cassell.

- Fenger, H. J. M. (2007). "Welfare regimes in Central and Eastern Europe: Incorporating postcommunist countries in a welfare regime typology". *Contemporary Issues and Ideas in Social Sciences*, 3(2): 1-30.
- Furniss, N. ve Tilton, T. A. (1977). *The Case for the Welfare State*. Bloomington: Indiana University Press.
- Gilbert, N. (2002). *Transformation of the Welfare State: ss. The Silent Surrender of Public Responsibility*, Oxford: Oxford University Press.
- González Menéndez, M. ve Martínez Lucio, M. (2014). "Voice across borders: Comparing and explaining the dynamics of participation in a context of change". Wilkinson, A., Donaghey, J., Dundon, T. and Freeman, R. B. (Ed.). *Handbook of Research on Employee Voice*, Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Gökçe, A. (2018). Endüstri ilişkileri iklimi ve İkili Bağlılık. Bursa: Dora Yayınevi.
- Heery, E. (2015). "Frames of reference and worker participation". Johnstone, S. ve Ackers, P. (Ed.). *Finding a voice at work?: New perspectives on employment relations*, Oxford: Oxford University Press,
- Hyman, R. (2018). "What future for industrial relations in Europe?". *Employee Relations*, 40(4): 569-579.
- Hyman, R. (1990). *Industrial Relations: A Marxist Introduction*, London: MC Millan.
- ILO-Eurofound (2019). *Working conditions in a global perspective, Publications Office of the European Union*. Geneva: International Labour Organization Publishing.
- Johnstone, S. ve Ackers, P. (2015). "Introduction: Employee voice – the key question for contemporary employment relations". Johnstone, S. and Ackers, P. (Ed.). *Finding a voice at work? New perspectives on employment relations*, Oxford: Oxford University Press.
- Kağnıcıoğlu, D. (2005). "Avrupa Sosyal Modelini Oluşturma Sürecinde Bir Endüstriyel Demokrasi Aracı Olan Yönetime Katılmanın Rolü". *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55(1): 271-196.
- Kağnıcıoğlu, D. (2012). "Endüstri ilişkilerinin Teorik Çerçevesi", Erdiñç, Y. (Ed.). *Endüstri İlişkileri*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kammer, A., Niehues, J., ve Peichl, A. (2012). "Welfare regimes and welfare state outcomes in Europe". *Journal of European Social Policy*, 22(5): 455–471.
- Kauffman, B. (2014), "Employee voice before Hirschman: Its early history, conceptualization, and practice". Wilkinson, A., Donaghey, J., Dundon, T. and Freeman, R. B. (Ed.). *Handbook of Research on Employee Voice*, Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing
- Kim, D-O., Kim, Y-H., Voos, P., Suzuki, H. ve Kim, Y. D. (2015). "Evaluating industrial relations systems of OECD countries from 1993 to 2005: A two-dimensional approach". *British Journal of Industrial Relations*, 53(4): 645–663.

- Koray, M. (1987). *Endüstri İlişkileri*. İzmir: Karınca Matbaacılık.
- Lauzadyte-Tutliene, A., Balezentis, T. ve Goculenko, E. (2018). "Welfare State in Central and Eastern Europe". *Economics and Sociology*, 11(1): 100-123.
- Leibfried, S. (1992). *Towards a European Welfare State? On Integrating Poverty Regimes into the European Community*. Frankfurt: Campus Verlag.
- Lewis, J. (1992). "Gender and the Development of Welfare Regimes". *Journal of European Social Policy*, 2(3): 159–173.
- Maître, B., Nolan, B. ve Whelan, C. T. (2005). "Welfare regimes and household income packaging in the European Union". *Journal of European Social Policy*, 15(2): 157–171.
- Markey, R. ve Townsend, K. (2013). "Contemporary trends in employee involvement and participation". *Journal of Industrial Relations*, 55(4): 475–487.
- Pekkarinen, S. ve Melkas, H. (2018). "Welfare state transition in the making: Focus on the niche regime interaction in Finnish elderly care services". *Technological Forecasting and Social Change*, 145: 240-253.
- Powell, M. ve Barrientos, A. (2011). "An Audit of the Welfare Modelling Business". *Social Policy & Administration*, 45: 69-84.
- Saint-Arnaud, S. ve Bernard, P. (2003). "Convergence or Resilience? A Hierarchical Cluster Analysis of the Welfare Regimes in Advanced Countries". *Current Sociology*, 51(5): 499–527.
- Sevgi, H. ve Başol, O. (2020). "Endüstri İlişkilerinin Gelişmesinin Yaşam Kalitesine Etkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme". *Çalışma ve Toplum*, 2020(3): 1541-1556.
- Spicker, P. (2000). *The Welfare State: A General Theory*, London: Sage Publications.
- Titmuss, R. (1958). *Essays on the Welfare State*, London: Allen and Unwin Publications.
- Tokol, A. (2019). *Endüstri İlişkileri ve Yeni Gelişmeler*. Bursa: Dora Yayınevi.
- Walther, M. (2008). "Industrial Democracy: Historical Development and Current Challenges". *Mrev Management Pevue*, 19(4): 260- 273.

Evaluation of The Eurofound Industry Relations Index in The Context Of Welfare Regimes

Extended Abstract

Industrial relations, whose institutional structure has gradually weakened in recent years with the effect of neoliberal policies, is a system that concerns not only the labor market but also social life. Industrial relations, which strengthened in parallel with the spread of protectionist state policies since the middle of the 20th century, affected many socio-economic policies until the 1980s, especially thanks to its strong institutional structure. After the 1980s, the prevalence of neoliberal policies began to weaken the institutional structure of industrial relations and shift labor relations from collective relations to individual relations.

This transformation that emerged after the 1980s in the structure of the industrial relations system showed itself as the loss of rights in working life. Especially since the mid-90s, many of the policies implemented under the name of flexibility in labor markets have revealed deregulation in working life and loss of rights. This situation was reflected in social life as the intensification of poverty and injustice in income distribution. As the institutional structure of industrial relations, which will balance this process, has lost strength, the imbalance in the labor market has increased.

The European Union emphasizes that for a strong and sustainable economy, the imbalance in the labor market should be eliminated and socio-economic policies should be carried out in harmony. The European Union states that a "good" industrial relations system is necessary for this purpose. According to the European Union, a properly functioning industrial relations system plays an important role in solving both economic and social problems. The European Union has placed the concept of industrial democracy at the center of the good industrial relations system. In addition, social justice, industrial competition and job and employment quality are among the indispensables of a good industrial relations system.

In order to reveal the state of the industrial relations systems of the European Union member countries, Eurofound creates an Industrial Relations Index consisting of four sub-dimensions: industrial democracy, social justice, industrial competition and quality of work and employment. With this index, the development of the industrial relations systems of the member countries is monitored and thus recommendations for socio-economic policies are formed.

Purpose and Significance

The main purpose of the study; In the context of Eurofound Industrial Relations Index 2013-2017 data and within the framework of four sub-dimensions, by revealing whether there is a link between the welfare regimes of countries and industrial relations systems, it is to determine in which welfare regime the definition of "good" industrial relations made by the European Union is more possible.

Method

There are two separate data sets for the Eurofound Industrial Relations Index, 2008-2012 and 2013-2017. In this study, 2013-2017 data set was used to be more up-to-date. In the period of 2013-2017, the scores of the general Industrial Relations Index and four sub-dimensions for the 28 EU member countries were scored. A color scale is used to show the performance of countries in all dimensions according to their ranking in industrial relations. Accordingly, the green color represents the highest score and the red color represents the lowest score.

Discussion and Conclusions

Since industrial relations is a complex system that affects not only the labor market but also the whole society, the weakening of the institutional structure is not only a situation that concerns the labor market, but also a comprehensive problem with social repercussions. As a matter of fact, industrial democracy, social justice, anti-discrimination, equal pay for equal work, decent work and fair income distribution etc. The main issues concern the institutional dimension of industrial relations. For this reason, the weakening of the institutional dimension of industrial relations is also equivalent to the loss of power in basic social policy practices.

With the effect of neoliberal policies, the rapid increase in deregulation and loss of rights under the name of flexibility in working life in recent years causes poverty and injustice in income distribution to increase at the social level. Since the institutional structure of industrial relations has weakened, there is no strong mechanism to counter this situation. Therefore, an industrial relations system in which workers are mostly individual (alone) emerges as the main feature of today's labor market.

The European Union, drawing attention to the weakening in the institutional structure of industrial relations, emphasizes the necessity of a strong industrial relations system in all aspects for sustainable economies. He emphasizes at every opportunity that dealing with industrial relations only at the individual level is not beneficial for strong and competitive economies today. For this reason, while the European Union defines the "good" industrial relations system, it puts industrial democracy at the center of industrial relations. However,

he defines the goal of social justice, which concerns the entire society, as an inseparable part of industrial relations. In addition, the objective of work and employment quality constitutes the individual dimension of the Union's definition of a "good" industrial relations system. In this context, the European Union presents a strong industrial relations system, whose institutional and individual dimensions are considered together, as a solution for strong economies.

Since the industrial relations system is not independent of the applied social, economic and political decisions, the welfare regime policies of the countries directly affect the industrial relations system. Although the welfare regime is not the only factor determining industrial relations, it is among the strongest factors. Therefore, there is a relationship between the "good" industrial relations and welfare regimes that the European Union wants to achieve. In this context, the index data of the Union countries published by Eurofound were compared with the most accepted welfare regime classifications in the literature. Except for some exceptional countries, it has been determined that the industrial relations index data of the social democratic welfare regime and conservative welfare regime countries are much higher than the countries in other regimes.

Since the welfare regime directly affects the labor market policies of the countries, it is not by chance that countries with high index scores cluster in certain welfare regimes. As a matter of fact, it is known that protectionist state policies are more common in both social democratic welfare regimes and conservative welfare regimes than other welfare regimes. As a natural consequence, this situation can also be seen in index data. It can be said by looking at the data that the industrial relations system is in a difficult situation in terms of industrial democracy, social justice, industrial competition, job and employment quality in liberal, southern, central and eastern European welfare regimes where protectionist state policies are relatively weaker. Therefore, it is seen that the welfare regime implemented by the countries is very important for a strong industrial relations and a strong economy.

